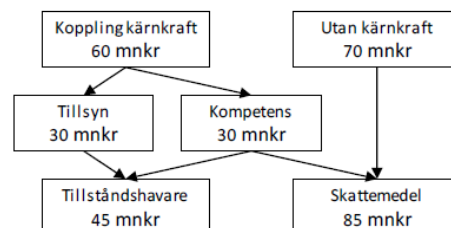

Synpunkter från Kärnavfallsrådet efter SSM:s möte om samverkansplattformen och den nationell kompetensförsörjningen, 2020-10-20

Under mötet lades två presentationer fram av SSM, varav den ena ("Precisering och finansiering av forskning inom myndighetens verksamhetsområde, Regeringsuppdrag rapporterat 25 februari 2020") presentationen sammanfattade SSM:s behovsanalys och förslag till precisering och finansiering.

Finansieringsmodellen baseras på en uppdelning av forskningsbehovet utan drift av kommersiella reaktorer i landet, samt behovet av ytterligare forskning givet att kommersiell kärnkraft finns i landet. Forskning av den första kategorin bedöms av SSM kräva statlig finansiering om 70 mn kr, medan den andra kategorin som uppgår till 60 mn kr bör finansieras helt eller delvis av industrin. Vidare bör den kärnkraftsrelaterade forskningsfinansieringen delas upp i tillsynsstödande forskning och kompetensstödande forskning, se figur.

Figur 1. Föreslagen finansiering från SSM:s presentation (sida 17).

Vidare har SSM identifierat sex sårbara områden, vilka uppges behöva en majoritet av finansieringen från SSM (65–75 %), se tabell 1. Forskningen inom dessa områden bör enligt SSM utföras av 2–3 forskargrupper i landet, vardera grupp bestående av minst 5 forskare.

	Antal grupper	Totalt behov (avrundat, mnkr)	Andel finansiering via SSM	Finansiering via SSM (mnkr)
Reaktorteknik	3	23	50%	12
Svåra haverier och kärnkemi	3	23	50%	12
Kärnämneskontroll	2	15	60%	9
Strålningsbiologi	2	15	60%	9
Radioekologi	3	23	60%	14
Dosimetri	2	15	60%	9
Totalt	15	115		65

Tabell 1. Föreslagen kompetensstödande forskning inom de sårbara områdena från SSM:s presentation (sida 10).

Kärnavfallsrådet har under flera år bevakat och i flera Kunskapslägesrapporter kommit med synpunkter som rör den långsiktiga kompetensförsörjningen i Sverige. Utifrån det underlag Kärnavfallsrådet tagit fram och som redovisas i den senaste kunskapslägesrapporten (SoU 2020:9), har vi ett antal synpunkter att föra fram:

Kärnavfallsrådet stöder SSM:s slutsatser att ökat finansiellt stöd till en långsiktig kompetensstödande forskning inom ett antal områden som anges i tabell 1 är av nationellt intresse. Det föreslagna stödet på totalt 115 mnkr/år för att uppnå de angivna målen bedömer Kärnavfallsrådet som väl grundade. Vi efterlyser dock en nationell plan för hur dessa medel skall garanteras samt hur de på bästa sätt skall användas för att uppnå de angivna målen. Vad gäller fördelning av det finansiella stödet till de olika områdena, antal forskargrupper som behövs och fördelning av finansiering mellan statlig och från kärnkraftsindustrin så framför vi ett antal synpunkter nedan.

- Vi ser en uppenbar brist i att den forskning som kopplas till kärnkraften ska finansieras helt eller delvis av kärnkraftsindustrin själv. Dels är förutsättningarna för att trygga en långsiktig kompetens svåra att uppnå då vi bedömer att detta forskningsstöd i huvudsak blir i form av projektbidrag och därför blir svårt att samordna i en nationell plan. Vidare så riskerar detta att leda till en brist på s.k. *oberoende* forskare, finansierade från andra källor än just industrin och som av allmänheten inte kan anses vara påverkade av sina bidragsgivare. Detta riskerar att leda till ett trovärdighetsproblem för kärnkraftsbranschen som helhet. Dessutom ser vi i Kärnavfallsrådet både driften av kärnkraftsanläggningar och hanteringen av kärnkraftens avfall som en nationell angelägenhet, om än hanterad av branschen själv. Att föra över majoriteten av finansieringsansvaret för forskning och kompetens inom kärnkraftskopplad verksamhet till bolagen själva gör dessutom att det blir svårt, om inte omöjligt, att styra eller påverka denna forskning.
- Vi efterlyser att SSM redovisar hur förslaget skall säkra långsiktigt kompetensbevarande som måste utgå från universitetens möjligheter och intresse för att etablera seniora tjänster som professurer och lektorstjänster i de samhällskritiska områden som SSM har identifierat. Förutsättningarna för att ett universitet vill göra en sådan satsning bygger inte bara på om basresurser garanteras av SSM eller universitetens statsanslag i enlighet med regleringsbrev utan också på andra faktorer som behöver beaktas i planeringen. En viktig förutsättning för att dessa satsningar skall vara framgångsrika är att det stöds av de departement och myndigheter som har ett ansvar för och intresse av att de långsiktiga målen om kompetensbevarande uppnås. I detta fall omfattas åtminstone Miljödepartementet, Utbildningsdepartementet, SSM och Myndigheten för Samhällsskydd och beredskap. Utbildningsdepartementet kan t.ex. genom regleringsbrev till ett universitet uppdra att ansvara för forskning och utbildning inom ett visst ämnesområde. För att långsiktigheten skall garanteras behövs förutom finansieringen en samsyn mellan huvudmännen (ovan nämnda departement) vad gäller målen och hur dessa skall uppnås. Kärnavfallsrådet har i sin kunskapsläges rapport (SOU 2020:9) pekat på behovet att en Nationell plan för långsiktigt kompetensbevarande behövs för att de ovan nämnda målen skall nås. Utlysning av basresurser/projektmedel är således inte tillräckligt för att säkerställa att målen uppnås utan SSM behöver, tillsammans med berörda departement, göra en mer

övergripande ansats för att säkerställa att Sverige har den kompetensförsörjning som bl.a. kärnavfallsprojektet kräver.

- Kärnavfallsrådet har flera gånger påpekat behovet av att koncentrera resurser till några väl meriterade forskargrupper inom de olika vetenskapsområdena. Detta möjliggör att man bättre kan undvika små och underkritiska forskningsmiljöer och forskargrupper och istället skapa stabila och mer kompletta forskningsmiljöer i vilka man ökar synergieffekter mellan enskilda forskare och olika forskningsfrågor/forskningsfält. Dessa större grupper är dessutom bättre rustade och har större möjlighet att etablera sig i europeiska (och andra internationella) forskningsområden, delta i internationella forskningsprojekt samt framgångsrikt säkra medel i dessa sammanhang från t.ex. Euratom. Vad gäller den föreslagna fördelningen mellan de olika områdena så noterar Kärnavfallsrådet att Radioekologi föreslås erhålla medel för 3 forskargrupper vilket verkar oproportionerligt mycket med tanke på den strålsäkerhetsrelevans som ämnesområdet forskning förväntas bidra med i relation till de andra områdena. Vi ser det som angeläget att SSM i sin redovisning av finansiering av sårbara samhällskritiska forskningsområden beskriver hur man avser att väga in dessa aspekter.
- Slutligen vill vi åter påpeka behovet av att SSM redovisar hur nationell samt internationell koordinering av forskningen ska gå till för att säkerställa strålningsrelaterad kunskap och kompetens för samhällets behov.

Beredning av ärendet

Ärendet har beretts av Kärnavfallsrådets ledamöter Sophie Grape, Mats Harms Ringdahl och Ingmar Persson. Beslut i ärendet har fattats av Kärnavfallsrådets ordförande Carl-Reinhold Bråkenhielm.

Carl-Reinhold Bråkenhielm
Kärnavfallsrådets ordförande